

Република България
ИКОНОМИЧЕСКИ
И СОЦИАЛЕН СЪВЕТ

СТАНОВИЩЕ

**„Стратегическо планиране в България – предизвикателства
и възможности за зелен и дигитален преход“**

(разработено по собствена инициатива)

**София
Юни 2024 г.**

Планът за дейността на Икономическия и социален съвет за 2024 г. включва изготвянето на становище, разработено по собствена инициатива на тема „Стратегическо планиране в България – предизвикателства и възможности за зелен и дигитален преход“.

Становището бе разпределено на Комисия по устойчиво развитие, селско стопанство, околна среда и регионални политики.

За докладчици бяха определени: Мария Минчева (I група), Александър Загоров (II група) и Ина Агафонова (III група), а за външни експерти – Димитър Бранков и Марио Нинов.

На свое заседание на Комисията по устойчиво развитие, селско стопанство, околна среда и регионални политики на 16.05.2024 г. и 03.06.2024 г. бе приет проекта на становището.

На своята пленарна сесия, проведена на 17 юни 2024 г., Икономическият и социален съвет прие настоящото становище.

Списък на използваните съкращения:

ЕК	Европейска комисия
ЕС	Европейски съюз
ИНПЕК	Интегриран план в областта на енергетиката и климата на Република България, 2021-2030 г.
ИСС	Икономически и социален съвет на Р България
ИНПЕК	Интегриран план климат – енергетика
МВФ	Международен валутен фонд
МЕУ	Министерство на електронното управление
МОСВ	Министерство на околната среда и водите
МС	Министерски съвет
МФ	Министерство на финансите
НПВУ	Национален план за възстановяване и устойчивост
НПО	Неправителствени организации
НС	Народно събрание
НСП	Национално стратегическо планиране
ЦИЕ	Централна и Източна Европа

I. ЗАКЛЮЧЕНИЯ И ПРЕПОРЪКИ

1.1. ИСС с тревога отбелязва, че България пропуска възможности да превърне зеления и дигитален преход във възможност за растеж на икономиката. ИСС подчертава, че България има голям неизполван потенциал, в т.ч. природни и суровинни ресурси, географско положение, традиции в индустрията и образованието, които с правилните инструменти може да бъде двигател за икономическа и социална конвергенция.

1.2. ИСС вярва, че при изграждане на кохерентна стратегическа рамка и използване на капацитета на социалните партньори и неправителствени организации, България може да навакса пропуснатите възможности, да дефинира и постига амбициозни и реалистични национални цели, чрез които икономиката на страната да се трансформира, съобразно новите реалности.

1.3. Текущото състояние на цялата национална стратегическа рамка и структура за консултиране и взаимодействие с организираното гражданско общество създава впечатление за липса на стратегическо целеполагане и планиране, недобра координация и съгласуваност, неотчитане позицията на организираното гражданско общество, ограничен административен капацитет и липса на проектна готовност на стратегически проекти (в т.ч. и от общ европейски интерес).

1.4. Според ИСС България има и трябва да използва капацитета си да превърне двойния преход в реална стратегия за растеж и привлекателно място за живот, работа и правене на бизнес.

1.5. ИСС подчертава важноста на стратегическото планиране за управление на зелената и дигитална трансформация, особено в контекста на Стратегическия дневен ред на ЕС 2024-2029 и анонсирани политически заявки за рекалибриране на Европейския зелен пакт. България трябва да стартира подготовка за формулиране на национална преговорна позиция, след консултации с организираното гражданско общество и местните власти, на база на ясна визия и оценка на въздействието върху икономиката и обществото, с конкретен времеви хоризонт, обвързан с необходимост от инвестиции и реформи.

1.6. ИСС обръща внимание на необходимостта от преустановяване на възпроизвеждащия се с години формализъм, липсата на амбициозност и дребно мащабен подход при изготвяне на националните програми за реформи, на липсата на обвързка между предложените инвестиционни проекти и формулирани структурни реформи, вкл. в обхвата на Националния план за възстановяване и устойчивост. Липсата на адекватно

и своевременно планиране, оказва влияние за разрешаване на основни проблеми на икономиката, като в повечето случаи изграждането на стратегии е в следствие на настъпили определени условия, а не на аргументирано планиране за постигане на целите за устойчиво развитие.

1.7. ИСС подчертава необходимостта от осигуряване на активна комуникация, обществена подкрепа и пълна прозрачност на цялостния процес на НСП, вкл. първоначален анализ, предложени мерки и стратегически проекти, приемане, финансиране, изпълнение, мониторинг, текущ и общ контрол за ефективност и ефикасност на междинните и крайни резултати.

1.8. ИСС препоръчва вграждане на действаща обратна връзка в управленския модел при изготвяне на всички документи на НСП, вкл. **алтернативни сценарии и резервни планове**, периодична актуализация на стратегическите цели, мерки, реформи, ключови инвестиционни проекти и осигурено финансиране, особено при настъпване на радикални промени във вътрешната и външна среда.

1.9. ИСС счита за необходимо включването на всички национални стратегически документи в обхвата на националната стратегическа рамка, в т.ч. на секторни и хоризонтални документи, приети от министерства и други компетентни органи с оглед подобряване на общата координация и съгласуваност на националните стратегически цели и приоритети, повишаване на ефективността на оценката и проследяване на напредъка по изпълнението.

1.10. ИСС счита, че са необходими своевременни промени в законодателството, регламентиращо НСП, инициране на мерки за изграждане на липсващ капацитет в отговорните институции, ангажиране на стопанския и неправителствен сектор, академичната и експертна общност в отговор на натрупаните критично значими проблеми в основните области на политики и високите обществени очаквания.

1.11. В тази връзка ИСС подкрепя своевременното приемане на Закон за стратегическото планиране, позиция изразявана неколккратно от социалните партньори. ИСС счита, че е необходима и законово регламентирано задължителното обсъждане на основни стратегически документи в ресорните парламентарни комисии в хода на тяхното разработване и приемане от Министерски съвет. На следващо място следва да бъдат изяснени и прецизирани институционалните отговорности, консолидиране в единен координационен орган за разработване и наблюдение на политиките, създаване на звено за стратегическо планиране към Министерския съвет с ясен мандат и политическа подкрепа за администриране и обща координация на процеса на НСП.

1.12. ИСС препоръчва своевременното предприемане на задълбочен преглед на действащите на национално ниво координиращи структури и консултативни съвети след внимателен анализ на основанията за тяхното създаване, актуалност, цели, изпълнявани дейности, постигнати резултати за ефективна демаркация и интегриране на функциите. Такъв преглед не следва да води до неоснователна централизация, а до отпадане на дублиращи се отговорности, консолидация и ограничаване на броя на компетентните и консултативни органи и на основните документи, формиращи националната стратегическа рамка, вкл. в областта на зеления и дигитален преход.

1.13. ИСС счита, че паралелно с консолидацията и преформатирането на общосистемните и секторни консултативни органи към изпълнителната власт е необходимо формиране на достатъчно влиятелен център (think tank) с участие на гражданското общество. Той следва да формира висок капацитет, аналитични, наблюдаващи (мониторингови), информационни, координиращи и други функции, в т.ч. анонсиране и финансиране на външни проучвания, конкретни разработки, оценки, стипендии, докторантури, научен обмен и други, свързани с НСП.

1.14. ИСС обръща внимание на необходимостта от изграждане, развитие и консолидиране на широка кадрова основа, на компетентен и мотивиран национален експертен и управленски слой.

1.15. ИСС подчертава, че успешното реализиране на двойния преход изисква осигуряване на адекватен, системно обвързан микс и баланс между структурни реформи (институционални мерки, промени в правната уредба и др.) и фокусирани инвестиционни проекти, както и тяхното оптимално времево фазиране в основните области на политики. Част от инвестиционните проекти следва да улеснят прилагането на ключови реформи, а други ще имат относително самостоятелен принос като част от инвестиционни приоритети за развитие на национално, секторно или регионално ниво.

1.16. ИСС обръща внимание на необходимостта от тясна обвързка на НСП с управлението на публичните финанси, държавния бюджет, финансите на общините, програмите и проектите, изпълнявани със средства на ЕС, и от законова регламентация на ограниченията и параметрите в дискрецията на изпълнителната власт спрямо приетия държавен бюджет.

1.17. В тази връзка ИСС подчертава, че присъединяването към еврозоната дава шанс за предприемане на осезаеми реформи в НСП, в регулаторната среда и институциите, за провеждане на надеждна фискална и макропруденциална политика.

1.18. ИСС обръща отново внимание на необходимостта от консолидация на ограничения административен и финансов ресурс, доколкото публичните средства (национален бюджет, от ЕС, държавни заеми, двустранна помощ и др.) не отговорят на мащаба, потребностите и структурните дисбаланси, които следва да бъдат атакувани. В тази връзка остава неоползотворен потенциала на частните инвестиции с национален и външен произход, концесионирането и секюритизацията на крупни инфраструктурни проекти, забавени с десетки години. В същото време нарастват проблемите с осигуряването на предварителна проектна готовност (национален проектен задел) и намаляващ кадрови ресурс за изпълнение на национални и местни инфраструктурни проекти .

1.19. С оглед формиране на политиката, обезпечаваща реализирането и **генерирането на растеж от зелената трансформация на икономиката и обществото**, ИСС за пореден път апелира за регулярна и ефективна работа на Консултативен съвет по Европейския зелен пакт и създаване на ефективно работещи експертни групи, при осигурено финансово информационно, ресурсно експертно осигуряване; Необходимо е изграждане на капацитета на Съвета за формулиране на позициите на Р България, на базата на **данни и оценка на въздействието и отчитане интересите на всички засегнати страни**.

II. ВЪВЕДЕНИЕ

2.1. Ускореният **зелен и дигитален преход** и постигане на целите за **устойчиво развитие** на ООН, представляват значително предизвикателство пред развитие на икономиката и обществото, което налага радикално преосмисляне на стратегическото планиране в България. От формален, фрагментиран процес, то следва да се превърне в основен инструмент за формиране и отстояване на политики, в интерес на развитие на конкурентоспособна икономика и индустрия, възходяща икономическа и социална конвергенция, опазване на околната среда, увеличаване на благосъстоянието на населението и създаване на условия за обръщане на продължаващите негативни демографски тенденции.

2.2. ИСС напомня, че Докладът за стратегическото прогнозиране за 2022 г. на ЕС, озаглавен „Взаимосвързаност на екологичния и цифровия преход в новия геополитически контекст“, се съсредоточава върху взаимодействието между двата прехода в Европа, като се взема предвид и несигурната и променяща се геополитическа обстановка, в която се осъществяват тези преходи. В него се подчертава ключовата роля на цифровите технологии в петте стратегически сектора в Европа с най-големи емисии

на парникови газове: енергетика, транспорт, промишленост, строителство и селско стопанство. Също така се очертават 10 области на действие с цел максимално увеличаване на полезните взаимодействия и намаляване на напрежението между двата прехода по пътя към 2050 г.

2.3. И двата прехода са на челно място в политическия дневен ред на ЕС и тяхното взаимодействие ще има огромни последици за бъдещето. Макар че са различни по своята същност и за всеки от тях е характерна специфична динамика, взаимосвързаността между тях — тоест способността им да се подсилват взаимно — заслужава по-внимателно разглеждане. По-доброто разбиране на тези взаимодействия е от ключово значение за постигане на максимална синергия и свеждане до минимум на напрежението между тях. Това е от съществено значение в настоящия геополитически контекст, в който ЕС се стреми да ускори както екологичната, така и цифровата трансформация, като в крайна сметка укрепи издръжливостта и отворената стратегическа автономност на ЕС.¹

2.4. ИСС обръща внимание, че в светлината на избори за Европейски парламент, предстоящото сформирание на нов колеж на Европейската комисия, Стратегическия дневен ред на ЕС за 2024-2029 г. и анонсираните политически заявки за рекалибриране на рамката на Европейския зелен пакт, от особено значение е България да започне формулирането на национална преговорна позиция, която е хоризонтална и обхваща всички ключови теми, в т.ч. климат, енергетика, околна среда, селско стопанство, промишленост, транспорт, научни изследвания и иновация, финанси и регионално развитие. Според ИСС, националната позиция следва да се формира след консултации с организираното гражданско общество и местните власти, на база на ясна визия и оценка на въздействието върху икономиката и обществото, с конкретен времеви хоризонт, обвързан с необходимост от инвестиции и реформи.

2.5. ИСС подчертава, че националното стратегическо планиране² (НСП) е основна функция на законодателната и изпълнителна власт. То представлява сложен, многоаспектен и динамичен процес с многобройни въздействия и ключово значение за структурирането и дългосрочното развитие на икономиката и обществото. НСП следва да се основава на ясна, **национално специфична концептуална и правна рамка**, на действащ механизъм за разрешаване на основни проблеми на икономиката, обществото

¹ https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/strategic-planning/strategic-foresight/2022-strategic-foresight-report_bg

² Най-често планирането (програмирането) се разглежда като част от основните функции на управлението. За концепцията, основните етапи и елементи на стратегическото планиране на корпоративно и държавно ниво виж. напр.: Strategic Planning: A Definition (clearpointstrategy.com) Strategic planning - Wikipedia Strategic management - Wikipedia Government Strategic Planning 2023: Examples & Helpful Tips | GovPilot [Four Steps to High-Impact Strategic Planning in Government \(bcg.com\)](#)

и държавата, да отчита националните особености, **перспективите за ускорено догонващо икономическо и социално развитие**, императивите на продължаващия демографски срив, рязката промяна в геополитическата среда и предизвикателства свързани със зеления и дигитален преход.

2.6. ИСС напомня, че действащият модел и практика на НСП след 1990 г. бяха формирани по инерционен път, като основни определящи фактори бяха изпълнението на поредицата от кредитни споразумения с МВФ и Световната банка, въвеждането на Паричния съвет (1997 г.) и интегрирането на страната в НАТО и ЕС. Дефинираните национални дългосрочни цели, хоризонтални и секторни политики, приоритети, мерки и конкретни проекти, включени в действащите национални стратегически документи в повечето случаи бяха иницирани и формално следват формата, съдържанието и специфичните изисквания към националните планови документи на европейското право и националното бюджетно планиране.

2.7. ИСС обръща внимание, че националната правна рамка в областта на стратегическото планиране се характеризира с **висока степен на фрагментарност, несъгласуваност и противоречивост**. В своята цялост тя се основава на отделни изисквания на международното право и правото на ЕС, на над 70 закона³, и подзаконова уредба, вкл. ПМС № 52/10.04.2023 г. за организация и координация на наблюдението и отчитането на изпълнението на целите на ООН за устойчиво развитие, на поредица от управленски програми в мандата на изпълнителната власт и ред други изисквания със статут на правни, методологични и планови документи.

2.8. ИСС подчертава, че в България функционират **огромен и постоянно нарастващ брой органи на изпълнителната власт, консултативни съвети и комисии с водещи, допълващи, дублиращи се или не уплътнени функции в рамките на НСП⁴**. **Значителният брой на органите, консултативните съвети и действащите национални стратегически документи⁵, надхвърля значително потребностите, мащаба на страната и икономиката, наличния и потенциален административен капацитет,**

³ Закона за администрацията, Закона за публичните финанси, Закона за финансовото управление и контрол в публичния сектор, Закона за управление на средствата от европейските фондове, при споделено управление, Закона за регионалното развитие, Закона за концесиите и ред други основни специални закони (енергетика, околна среда, електронно управление, здравеопазване, социална политика и др.).

⁴ В т.ч. 19 министерства, 10 държавни агенции, 32 изпълнителни агенции, 47 административни структури създадени със закон, 15 с постановление на МС, 49 консултативни съвета към МС и 94 към министерства. Виж: „Съвети към Министерски съвет“ (government.bg) https://iisda.government.bg/ras/adm_structures/councils Според Доклада за състоянието на администрацията, 2022 функционират 76 консултативни съвета, 34 създадени с ПМС, 42 със закон, 40 към МС, 30 към министър, 4 към председател на държавна агенция и 2 към изп. директор на изпълнителна агенция. Виж: DSA_2022AR.pdf (government.bg)

⁵ Към настоящия момент са приети и действат над 170 документа – планове, програми, стратегии, пътни карти и др. Виж: „Стратегически документи на национално ниво“ на strategy.bg

особено при сравнение с практиката в държавната администрация на сходни страни с пазарна икономика и демократични институции.

2.9. В много от случаите липсва ясна демаркация на обхвата на консултираната проблематика и правомощия за вземане на решения, дублират се функции и институции, развиват се отговорности, не се провеждат с години заседания на съответните органи. Това поставя под риск постигането на напредък в отделните области на политики, намалява ефективността и ефикасността на т. нар. програмно бюджетирание и общо представяне (резултатност) на компетентните държавни органи. **Сериозното изоставане на България по отношение на планирането и общата координация на политиките** се констатира нееднократно от Европейската комисия в Докладите за България⁶, които придружават препоръките на Съвета в рамките на Европейския семестър.

2.10. В тази връзка ИСС подкрепя изводите и препоръките на прегледа на ОИСП от 2022 г. за приемане на Закон за стратегическото планиране, позиция изразявана неколккратно и от социалните партньори. На следващо място следва да бъдат изяснени и прецизирани институционалните отговорности, консолидиране в **единен координационен орган за разработване и наблюдение на политиките**, създаване на звено за стратегическо планиране към Министерския съвет с ясен мандат и политическа подкрепа за администриране и обща координация на процеса на НСП.

2.11. ИСС подчертава, че присъединяването към Евроразоната дава шанс за предприемане на осезаеми реформи в НСП, в регулаторната среда и институциите, за провеждане на надеждна фискална и макропруденциална политика, ограничаваща общия финансов риск и мащабни злоупотреби с публични средства, за обръщане на посоката на външен трансфер на реално произведената национална добавена стойност и нейното включване по ефективен начин в инвестиционния и текущ оборот.

2.12. ИСС счита, че паралелно с консолидацията и преформатирането на общосистемните и секторни консултативни органи към изпълнителната власт е необходимо формиране на достатъчно влиятелен център (think tank) с участие на гражданското общество и осигуряване на висок капацитет с аналитични, наблюдаващи (мониторингови), информационни, координиращи, и други функции, в т.ч. анонсиране и финансиране на външни проучвания, конкретни разработки, оценки, стипендии, докторантури, научен обмен и други, свързани с НСП.

⁶ Доклад за България за 2023, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX%3A52023SC0602&%3Bqid=1686127911343>, Доклад за България 2022.

2.13. ИСС обръща внимание на липсата на адекватно аналитично и концептуално обслужване на компетентните държавни органи и администрация с приложни разработки и системни проучвания. От началото на 90-те след закриване на редица изследователски и аналитични звена в областта на икономиката, правото и държавното управление, държавната администрация е оставена без собствени възможности, ресурси и институции с адекватен аналитичен, проучвателен и обучителен капацитет. През 2010 г. беше закрыта и Агенцията за икономически анализи и прогнози към МФ, независимо от острите възражения на социалните партньори. С това бе сложен край на изготвянето и публикуването на относително независими официални дългосрочни макроикономически прогнози като основа на ключово значими национални стратегически документи, а нейното възстановяване след създаването на Института за анализи и прогнози към МФ отне повече от 13 г.

2.14. ИСС напомня, че опитът за **управление на големи социално икономически кризи** показва фокус върху малко на брой, контролируеми **крупномасштабни реформи и проекти със значителен дългосрочен ефект върху икономиката, заетостта, инфраструктурата и иновациите** във всички обществени сфери и разширяване на перспективите за бъдещ просперитет. ИСС подчертава, че този подход е свързан не само с наложителните интервенции за възстановяване на икономиката след пандемичната криза и продължаващата война в Украйна. ИСС обръща внимание, че е налице отдавна назряла необходимост от **радикален обрат, продиктуван от протичащия демографски колапс, превключване на по-висока скорост на конвергенция върху основата и императивите на зелената и дигитална трансформация.**

III. Зеленият преход – предизвикателства и възможности в контекста на НСП

3.1. През 2019 г., Европейската комисия оповести⁷ инициативата за Европейски зелен пакт като неразделна част от стратегията на Комисията Фон дер Лайен за изпълнение на Програмата до 2030 г. на Организацията на обединените нации и на целите за устойчиво развитие. Въз основа на Европейския зелен пакт ЕС пое редица амбициозни ангажименти, по-специално да стане първият неутрален по отношение на климата съюз на държави до 2050 г. и да намали емисиите на парникови газове с най-малко 55 % до 2030 г. в сравнение с равнищата от 1990 г.

⁷ СЪОБЩЕНИЕ НА КОМИСИЯТА Европейският зелен пакт, COM(2019) 640 final

3.2. Европейският зелен пакт си поставя амбициозните цели да допринесе за превръщането на ЕС в модерна и конкурентоспособна икономика с ефективно използване на ресурсите, при което:

- до 2050 г. да няма нетни емисии на парникови газове;
- икономическият растеж ще бъде отделен от използването на ресурси
- нито един човек или регион да не бъде изоставен⁸.

3.3. В рамките на Европейския закон за климата ЕС се ангажира да намали нетните си емисии на парникови газове с най-малко 55 % до 2030 г. като междинна цел по пътя към пълна неутралност. Законодателният пакет „Подготвени за цел 55“ въвежда изисквания към редица сектори на икономиката на ЕС с оглед постигане на тази цел⁹.

3.4. За целите на стратегическото планиране, зеленият преход може да бъде разглеждан като набор от политики, цели, вкл. глобалните цели на ООН за устойчиво развитие, пакети от законодателни предложения и действащо национално и европейско право¹⁰, стратегически (планови) документи за тяхното изпълнение на европейско, национално, секторно и по-ниско ниво, както и свързани механизми за финансиране, наблюдение, отчетност и контрол за трансформация към чиста, ресурсно ефективна и конкурентоспособна икономика. В своята съвкупност на национално равнище те са съществена и неотделима част от НСП и документите, съставляващи т. нар. национална стратегическа рамка.

3.5. ИСС подчертава, че действащата правна и референтна рамка от основни документи на НСП, регламентиращи зеления преход (трансформация) включва огромен брой общофункционални и секторни документи с правно задължителен и стратегически (управленски) характер¹¹, оценки на въздействие, стандарти, технически изисквания, указания, практически ръководства и др. Значителният брой документи, формирани в стратегическа рамка на зеления преход затруднява целеполагането, съгласуването, координацията, наблюдението, контрола и изпълнението на включените мерки, реформи

⁸ https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_bg

⁹ Пак там

¹⁰ Европейски зелен пакт за климатична неутралност на ЕС към 2050 г. като изпреварващ ангажимент към т. нар. Парижко споразумение; Решение на Европейският съвет за повишаване на целта на ЕС до 2030 г. от 40% на най-малко 55% за съкращаване на емисиите на ПГ (10.12.2020 г.); Законодателен пакет „Подготвени за цел 55“ (14.07.2021 г.) от 15 инициативи по които са определени водещи органи на национално ниво; Предложение на ЕК (февруари 2024 г.) за междинна цел за 2040 г. от съкращение с 90% на емисиите на ПГ спрямо 1990 г. и др.

¹¹ Напр. само ЕЗП СОМ(2019) 640 final съдържа пътна карта за 47 документа (до юли 2021 г.), в т.ч.: Амбиция в областта на климата; Чиста, достъпна и сигурна енергия; Промислена стратегия за чиста и кръгова икономика; Устойчива и интелигентна мобилност; Екологизиране на общата селскостопанска политика, „От фермата до трапезата“; Биологично разнообразие; Нулево замърсяване и нетоксична околна среда; Устойчиво развитие във всички политики на ЕС; ЕС като световен лидер и Европейски пакт за климата.

(приемане на ново законодателство, обучения, изграждане и укрепване на административен капацитет и др.) и инвестиционни проекти.

3.6. ИСС отбелязва, че понастоящем съществуват десетки консултативни и координационни съвети на национално и секторно ниво пряко или косвено свързани с обхвата и целите на зелената трансформация¹².

3.7. ИСС прие редица становища по проблемите, предизвикателствата, хода на приемане и изпълнение на документите от националната стратегическа рамка, формиращи държавната политика за зелен преход¹³. В тези становища ИСС отправи ключови послания и предложения, насочени към:

- **ефективно планиране и прилагане на плавен енергиен преход**, недопускане на енергийна зависимост от внос, гарантирани права на труд и компенсации на заетите във въгледобива и недопускане на обезлюдяване на регионите;
- спешно разработване, обсъждане и приемане на **стратегическа рамка за развитие на енергийния сектор до 2030 г. и с визия до 2050 г.** за пълноценното участие на страната ни при разработването на политиките на ЕС, защита на национално отговорни позиции, ефективно и своевременно транспониране на правото на ЕС в националното законодателство, постигане на поносими цени, конкурентоспособна и устойчива икономика и енергетика;
- **балансирано навлизане на ВЕИ** в националния енергиен микс;
- изготвяне на **задълбочени оценки на инвестиционни намерения** и детайлни анализи за нуждите на новата Национална енергийна стратегия;

¹² *Неизчерпателно изброяване:* Консултативен и координационен съвет по опазване на околната среда в морските води на Черно море; Консултативен съвет за Европейската зелена сделка; Национален икономически съвет; Съвет за координация при управлението на средствата от Европейския съюз; Съвет за кръгова икономика; Съвет за намаляване на риска от бедствия към Министерския съвет за подпомагане формирането и осъществяването на държавната политика в областта на защитата при бедствия; Съвет по европейските въпроси; Съвет по енергийна сигурност Съвет по европейска комуникация; Съвет за икономически растеж; Съвет за координация и оперативно наблюдение на средствата от Европейския съюз; Междудомовен консултативен съвет по устойчиво развитие; Национален съвет за защита на потребителите; Национален съвет по иновации; Национален съвет за научни изследвания Съвет за координация и мониторинг при реализацията на инфраструктурни проекти с национално значение; Национален съвет по биологичното разнообразие ; Висш консултативен съвет по водите; Национален съвет по горите Енергиен борд; Съвет за интелигентен растеж; Консултативен борд към Държавната агенция за научни изследвания и иновации; Консултативен съвет за индустриална стабилност и растеж; Висш експертен екологичен съвет; Консултативни съвети по политиката за управление на компонентите на околната среда; Национален координационен център за управление на водите, отпадъците и качеството на въздуха

¹³ Виж становища на тема: “Предизвикателства и възможности пред Европейския съюз и България след преговорите за климатичните промени в Париж”. „Стратегически документи в областта на енергетиката – гарантиране на балансираното развитие на мощностите и справедлив зелен преход“; „Териториални планове за справедлив преход – цели, предизвикателства и очакван ефект“; „Законодателната инициатива на ЕК „Подготвени за цел 55“ в българския контекст“; „Национални цели и приоритети за справедлив енергиен преход в Енергийната стратегия на България до 2030 г. с хоризонт до 2050“; Предложения на ИСС във връзка с подготовката на „План за възстановяване и устойчивост на Република България“; „Европейският зелен пакт – икономически, социални и екологични предизвикателства и възможни решения за България“; „Кръговата икономика – характеристики и възможности за развитие“.

- ускоряване на работата и приемането Национална енергийна стратегия до 2030 г. като се отчете, че приетата през 2011 г. стратегия практически не е влязла в сила поради липсата на екологична оценка;
- необходимост от прецизна подготовка и прилагане на национално специфични прогнозни модели при актуализацията на ИНПЕК;
- **плавен преход към свободния пазар за бита** при адекватни цени на електрическата енергия за индустрията;
- постигане на **баланс между преодоляване на предизвикателствата за икономиката и домакинствата, високите климатични цели и възможностите на новите технологии** и ангажиране на дългосрочното планиране на национално и регионално ниво;
- осигуряване на **адекватно финансиране**, доколкото средствата по НПВУ и Социалния фонд за климата са крайно недостатъчни за предприемане на ефикасни мерки във всички направления и необходимост от активни мерки за използване на специалните фондове на ЕС - Модернизационен фонд и Иновационен фонд;
- актуализация на националните планове при променената геополитическа среда за **технологично обновяване на енергетиката и индустрията**, при осигуряване на достъпни и сигурни енергийни доставки и **конкурентно индустриално производство**;
- осъществяване на устойчиви и адекватни на националните интереси **технологични решения**;
- привличане на **частни инвестиции за големи енергийни проекти** и включване на част от тях в т.нар. важни **проекти от общоевропейски интерес** насърчаване на публични и частни инвестиции към **кръговата икономика** и ефективен мониторинг върху публичните средства постигнато екологично въздействие;
- гаранции за участието на социалните партньори в обсъждането на предлаганите мерки и използване на средствата за справедлив преход , кохезионните фондове и НПВУ;
- възстановяване на **капацитета на държавната администрация за макроикономическо прогнозиране**, проучвания, анализ и програмиране и възстановяване на закритата през 2010 г. Агенция за икономически прогнози и анализи към МФ;
- разработване на **официални модели и сценарии** от страна на компетентните държавни органи, алтернативни на модела PRIMES, които заедно с разработките

на неправителствения сектор и експертната общност да формират солидна основа на националната енергийна и климатична политика в основните икономически сектори;

- необходимост от **регулярна и ефективна работа на Консултативен съвет по Европейския зелен пакт** и пакета предложения „Подготвени за цел 55“;
- създаване на ефективно **работещи експертни групи** към Консултативния съвет по Европейската зелена сделка към Министерския съвет, при осигурено финансово информационно, ресурсно експертно осигуряване;
- **укрепване на капацитета на Съвета за обмен на информация** между държавните органи, научните среди и социалните партньори, за **формулиране на позициите на Р България** на базата на данни и оценка на въздействието и отчитане интересите на всички засегнати страни;
- подпомагане на Съвета от **Института за устойчив преход и развитие** и структуриране на специализирани работни групи, които да покриват функционално и експертно основните секторни и/или хоризонтални политики и приоритети, свързани с Европейския зелен пакт;
- необходимост от съгласуваност между мерките от пакета предложения „Подготвени за цел 55“ и **оценка на кумулативния им ефект** по отношение на заетостта, инвестициите и допълнителните разходи по икономически сектори, ангажираност на частният сектор за постигане на поставените цели, предвидима регулаторна рамка за инвестиции, изграждане на инфраструктура и качествени работни места;
- пълна прозрачност на процеса по изготвяне, **актуализация и изпълнение на Националния план за възстановяване и устойчивост (ПВУ)**, в т.ч. публикуване на подробна информация за всички проектни предложения, ясна демаркация между публични инвестиционни проекти, ПЧП, информация за кандидатстване (приоритети и проекти) на икономическите сектори и предприятия, конкретни, ясни и измерими параметри за мониторинг на използваните средства и постигнатите резултати;

3.8. ИСС посочва необходимостта от използване на адекватни целеви показатели за целите на измерване на напредъка при прилагане на ЕЗП за нисковъглеродното развитие. Негативен пример е механичното приемане на отделни индикатори в национални

стратегически документи за проследяване на националния напредък при изпълнение на целите на ООН за устойчиво развитие¹⁴.

3.9. ИСС счита че липсата на адекватно и своевременно планиране, оказва влияние за разрешаване на основни проблеми на икономиката, като в повечето случаи изграждането на стратегии е в следствие на настъпили определени условия, а не вследствие на аргументирано планиране за постигане на целите за устойчиво развитие. ИСС се опасява, че провала на стартирания зелен преход по отношение на енергийния сектор е достатъчно обезпокоителен сигнал, имайки предвид и недостатъчната ни подготвеност да посрещнем предстоящото включване в търговията с емисии на автомобилния транспорт и предстоящото структуриране на Социалния фонд за климата¹⁵

3.10. ИСС отбелязва със загриженост наличието на проучвания, които показват, че малко от половината българи одобряват зеления преход, а за всеки четвърти българин свързаните политики, проблеми и решения остават неразбираеми.¹⁶ Това изисква провеждане на добре подготвена, продължаваща, ефективна и широка комуникационна кампания, която да предостави необходимата информация и отпрати съответни послания достъпни за широката общественост и целеви групи с различен образователен, квалификационен, възрастов профил, статус на заетост и др.

3.11. ИСС е на мнение, че при липса на координация, съгласуваност, мониторинг и контрол в работата на отделните държавни органи, чиято дейност е свързана с провеждане на държавната политика в областта на зелената трансформация, съществува реален риск социално-икономическите опасности да не бъдат оценени и съответно правилно управлявани. Наред с невъзможността да се постигат заложените цели, това може да доведе до силно негативни последици за българската икономика, индустрия, както и за домакинствата.

¹⁴ Предложеният т. нар. „екологичен отпечатък на Световната мрежа за екологичен отпечатък“ (Global environmental footprint network) „стои“ върху остаряла авторска концепция, чиято методология е критикувана многократно, вкл. от авторитетни държавни агенции на Великобритания, в проучвания на ЕП, ЕК и водещи анализатори. Констатирани са редица пропуски и ограничения в обхвата, непрозрачни източници на данни и ненадеждни допускания /условности/, поради което ЕК го изключи още преди 13-14 г. от по-нататъшната си работа за развитие на продуктови стандарти и регулации. В тази връзка обсъждането на проекта на НПП 2030 в ИСС доведе до изключване на този показател от предложените национални целеви показатели.

¹⁵ https://esc.bg/wp-content/uploads/2022/07/ESC_4_020_2022.pdf

¹⁶ <https://www.mediapool.bg/60-ot-balgarite-zapazvat-kategorichnata-si-podkrepa-za-chlenstvoto-v-es-news357082.html>

3.12. Според ИСС при изграждане на кохерентна стратегическа рамка и използване на капацитета на социалните партньори и неправителствени организации, България може да навакса пропуснатите възможности и да поставя национални цели, чрез които икономиката на страната да се трансформира, съобразно новите реалности.

3.13. ИСС вярва, че е налице неизползван потенциал на природни ресурси, географско положение, суровинен ресурс и традиции в индустрията и образованието, който с правилните инструменти може да бъде двигател за икономическа и социална конвергенция.

3.14. Според ИСС България следва да укрепи своите способности и капацитет, за да превърне двойния преход в реална стратегия за растеж и привлекателно място за живот, работа и бизнес и инвестиции.

IV. Дигиталният преход – предизвикателства и възможности в контекста на НСП

4.1. Дигиталният преход е процес, насочен към използване на цифровите технологии за модернизиране на икономиките, подобряване на ефективността на услугите и индустриите, и увеличаване на достъпа до информация. Той включва внедряване на иновации като изкуствен интелект, облачни технологии и интернет на нещата, големи бази данни, киберсигурност и др. Целта е да се подобри конкурентоспособността, да се увеличи икономическият растеж и да се подобри качеството на живот, гарантирайки по-широк достъп до цифрови ресурси за всички граждани

4.2. През 2020 г. беше приета Стратегията на ЕС в областта на цифровите технологии, която беше прецизирана през 2021 г. с т.нар. Цифров компас - инструмент, който конкретизира амбициите на ЕС в областта на цифровите технологии за 2030 г. Тези амбиции се разгръщат в четири основни насоки:

- граждани, разполагащи с цифрови умения, и висококвалифицирани специалисти в областта на цифровите технологии;
- сигурни, производителни и устойчиви цифрови инфраструктури;
- цифрова трансформация на предприятията;
- цифровизация на обществените услуги.

4.3. В своите досегашни становища, ИСС¹⁷ подчерта неколккратно, че дигиталната трансформация има критично значимо отражение върху всички обществени сфери и процеси в България и е от стратегическо значение за разгръщане на икономическия потенциал на страната, подобряването на условията на труд и качество на живот.

4.4. ИСС е категоричен, че управлението на дигиталната трансформация в България трябва да се осъществява в тясна координация на законодателната, изпълнителна и съдебна власт със съдействие и активно участие на експертната и академична общност, социалните партньори и неправителствения сектор.

4.5. Според ИСС дигиталният преход изисква значителни и целенасочени инвестиции от страна на частния и публичния сектор, като са необходими допълнителни мерки за повишаване на ефективността на стратегическото планиране в изпълнение на националните приоритети и цели за дигитализацията на икономиката, като подчерта многократно необходимостта от оползотворяване на потенциала и премахване на пречките пред развитие цифровата трансформация.

4.6. В тази връзка ИСС отново препоръчва приемането на мерки за ускоряване дигиталната трансформация, вкл.:

- концентриране координацията на всички политики и функции, свързани с дигиталната трансформация в един административен орган и определяне на единен системен оператор за инфраструктурата на държавната администрация;
- обсъждане необходимостта от приемане на нов Закон за цифрова трансформация и електронно управление с включване на изисквания, отговорности на публичната власт и насърчителни условия за бизнеса, отговарящи на динамичните промени дигиталната среда, предизвикателствата пред киберсигурността и геополитическите условия;
- актуализиране състава на Съвета по „Цифровото десетилетие“ към Министерския съвет и привличане на социалните партньори и българските европейски цифрови иновационни хъбове;
- координиране на дейностите на административните органи за постигане на дигитална трансформация на икономиката и управлението на Република България.
- отделяне в специално приложение на бюджетните разходи за е-управление и ИКТ с цел подобряване отчетността на публичните средства, прозрачно планиране и разходване;
- разработване на нова Стратегия за киберсигурност с ясна пътна карта и отговорности;

¹⁷ Виж становища на ИСС на тема „Дигитална България: политики, мерки и предизвикателства“ „Дигитална трансформация в България – предизвикателства и възможности в контекста на дигиталното бъдеще на Европа“ “Предизвикателства пред бизнеса в контекста на цифровизацията на икономиката“ “Предизвикателствата пред труда в контекста на цифровизацията на икономиката“

- разработване на правила и процедури за ускорена амортизация и снемане от експлоатация на ИКТ и лицензионна поддръжка на софтуери, които не съответстват на изискванията за мрежова и информационна сигурност;
- създаване на публично достъпна система от показатели за мониторинг и управление на постигането на стратегическите цели за дигитална трансформация;
- въвеждане на ръководна длъжност служител дигитална трансформация в разпоредители с бюджетни средства;
- завършване на регистровата реформа и преобразуване на всички регистри в електронна форма;
- осигуряване на регламентиран електронен достъп от административните информационни системи (АИС) до всички електронни регистри съгласно нормативните актове;
- поддържане на данните в електронните регистри на държавната администрация в машинно четим формат и налагане на единна политика от единен системен оператор;
- осигуряване на възможност на всяко физическо или юридическо лице да получи надежден електронен идентификатор (eID);
- създаване на съвместни фирми между ВУ/БАН и бизнеса, улесняване на трансфера на знания, умения и технологии от учебни заведения, научни и развойни центрове към националното стопанство и администрацията.

4.7. Според ИСС съвременното развитие на технологиите и скоростта на тяхното навлизане в обществата дава огромен потенциал за трансформация както да икономиката, така и на държавната администрация, който България трябва да използва.

/п/

Зорница Русинова

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛЕН СЪВЕТ